

Jaktens ekonomiska värden då och nu

Varför mäta jaktens värden?

Välfärden i samhället beror av alla de nyttigheter som står oss människor till förfogande. Att försöka maximera produktionen av alla tänkbara nyttigheter ”var och en för sig” är sällan lämpligt ur samhällsekonomisk synpunkt, eftersom produktionen av en nyttighet ofta medför en oönskad påverkan på produktionen av en annan nyttighet. Förhållandet mellan virkes- och viltproduktion är ett bra exempel på detta. Vissa nyttigheters ekonomiska värde kan dessutom observeras

mycket enklare än andras. Virkets värde ser vi av marknadspriserna, men det är inte lika lätt att få grepp på viltets värde. Visserligen finns en form av marknad för jaktarrenden, men samhällsekonomiskt sett ger arrendepriiserna ingen fullständig bild av jaktvärdet. Liknande förhållanden mellan marknadsprissatta och icke-marknadsprissatta nyttigheter finns i alla naturmiljöer (till exempel i jordbrukslandskapet, fjällen och skärgården) och i många samhällsfunktioner (exempelvis sjukvård och utbildning).

Forts nästa sida.

REDAKTION:

Forskare och författare i detta nummer:

Leif Mattsson, Mattias Boman och
Göran Ericsson, SLU

Redaktör och ansvarig utgivare:

Göran Ericsson, SLU Umeå
viltchfisk@slu.se

VILT OCH FISK FAKTA:

... är ett populärvetenskapligt faktablad från forskningsprogrammet
Adaptiv förvaltning av vilt och fisk

... sprids till nyckelgrupper inom svensk vilt- och fiskförvaltning

... kan laddas ner eller beställas gratis på vår hemsida, www.viltchfisk.se

FORSKNINGSPROGRAMMET:

Adaptiv förvaltning av vilt och fisk är ett mångvetenskapligt forskningsprogram som finansieras av Naturvårdsverket. Målet är att öka kunskapen om förvaltning av naturresurser på ett hållbart sätt och göra kunskapen tillgänglig för fler.

Läs mer:

www.viltchfisk.se

Forts.

Skogen utgör alltså exempel på ett ”rum” där såväl marknadsprissatta som icke-marknadsprissatta nyttigheter konkurrerar om produktionsutrymmet, vilket medför behov av en avvägning. För att vara samhällsekonomiskt effektiv kräver avvägningen ett beaktande av värdet av de olika nyttigheterna, även de icke-marknadsprissatta. En samhällsekonomiskt god förvaltning av viltet förutsätter således att även det värderas i ekonomiska termer, och för detta behövs forskning.

Under 2006 utfördes en samhällsekonomisk undersökning av det svenska viltets jaktvärde, baserad på jaktåret 2005/06. Den förra (och även första) undersökningen av detta slag i Sverige utfördes 1987, baserad på jaktåret 1986/87. De två undersökningarna kan visa hur jakten och dess värden har förändrats över tiden. Detta är av intresse inte bara för svensk viltförvaltning utan också med tanke på ett mer allmänt vetenskapligt behov av så kallade ”intertemporala jämförelser” (se faktaruta) när det gäller människans värdering av miljö och natur. Nedan redovisas i korthet hur denna forskning har gått till samt de viktigaste resultaten.

Hur mäta värdena?

Olika metoder står till buds för kvantifiering av det samhällsekonomiska värdet av icke-marknadsprissatta nyttigheter. Valet mellan dem beror mycket på vilken typ av nyttighet det är fråga om. Inför 1986/87 års undersökning studerades olika metoders tillämplighet på det svenska viltets jaktvärde. Valet föll på så kallad ”betingad värdering” (se faktaruta), som innebär att man via frågeformulär inhämtar data från jägarna för att få ett mått på hur högt de värderar sin jakt. Det fanns ingen anledning att fråga om detta metodval inför 2005/06 års undersökning eftersom ”värderingsobjektet” var detsamma. Användandet av samma metod gav också en så god jämförbarhet som möjligt mellan de två undersökningarna.

Den praktiska datainsamlingen genomfördes också på samma sätt i de två undersökningarna. I juni 2006, det vill säga alldeles i slutet av jaktåret, sändes ett frågeformulär till ett nationellt slumpmässigt urval av 2 500 jaktkortslösare. Frågeformuläret innehöll ett åttiotal frågor. Förutom de mest centrala frågorna

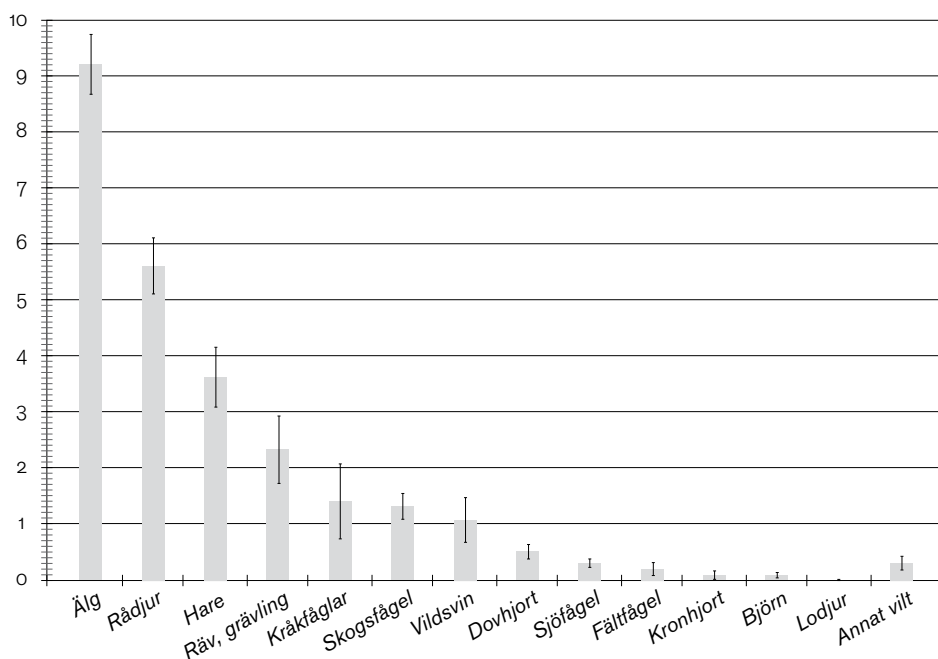
kopplade till värdet av jakten innehöll det bland annat frågor om antal jakt dagar, antal fällda djur, erhållen köttmängd och jaktkostnader (uppdelat på olika viltslag). Efter två påminnelser hade den slutliga svarsfrekvensen på cirka 70% uppnåtts. Om man jämför de svarande med Naturvårdsverkets och Svenska Jägarförbundets uppgifter om landets jägarkår vad gäller fördelningen mellan män och kvinnor, andel som tagit jägarexamen, andel som är medlem i Svenska Jägarförbundet eller Jägarnas Riksförbund, samt andel som har jakthund, så framgår att de svarande är representativa för jägarkåren.

Färre jägare jagar mer

Jaktåret 2005/06 uppgick det totala antalet jägare i Sverige (mätt som antalet jaktkortslösare) till cirka 280 000, varav cirka 116 000 fanns i Götaland, 83 000 i Svealand, 39 000 i Södra Norrland och 42 000 i Norra Norrland. Med ungefär samma proportionella fördelning på landsdelar, uppgick 1986/87 års svenska jägarkår till totalt cirka 300 000, vilket alltså innebär att antalet jägare i Sverige har minskat. Medan 2005/06 års genomsnittsjägare ägnade 26 dagar åt jakt så jagade genomsnittsjägaren 20 dagar 1986/87. Totalt för landet motsvarar detta en ökning till drygt 7 miljoner jakt dagar, från ungefär 6 miljoner.

”Gamla” och ”nya” viltslag

Figur 1 visar hur landets genomsnittsjägare fördelade sin tid på olika viltslag under jaktåret 2005/06. Mest tid användes för älgjakt och därefter jakt på rådjur och hare. Så såg det ut även jaktåret 1986/87. Men för viltslagen som följer därefter har förändringar skett. Räv/grävling, exempelvis, jagades för två decennier sedan i så liten utsträckning att de hamnade bland ”annat” vilt, men ligger nu på fjärde plats. Vildsvin ligger nu ungefär i mitten bland viltslagen, något som är anmärkningsvärt med tanke på att vildsvin knappast räknades in bland jaktviltet för två decennier sedan.

Figur 1. Antal jakt dagar ägnade åt olika viltslag för hela landets genomsnittsjägare 2005/06.

Ökat jaktvärde men dyrare att jaga

För 1986/87 års svenska genomsnittsjägare uppgick jaktvärdet till ungefär 4 800 kronor, vilket uppräknat med konsumentprisindex blir cirka 8 200 kronor i 2006 års penningvärde (alla följande ekonomiska jämförelser mellan 1986/87 och 2005/06 är i 2006 års penningvärde). Jaktåret 2005/06 var jaktvärdet för genomsnittsjägaren cirka 11 200 kronor. En så pass kraftig ökning av jaktvärdet per jägare innebär att det totala årliga jaktvärdet har ökat från cirka 2,45 till 3,13 miljarder kronor under de två decennierna, trots att antalet jägare minskat. Många jägare minns hur kärnkraftsolyckan i Tjernobyl våren 1986 påverkade jakten inom vissa delar av landet. En analys i samband med 1986/87 års undersökning visade att värdebortfallet till följd av olyckan trots allt var måttligt – cirka 90 miljoner kronor (2,45 istället för 2,54 miljarder kronor) – vilket alltså inte nämnvärt påverkar den generella slutsatsen att det totala jaktvärdet av landets vilt har ökat markant.

Även när det gäller jaktvärdets fördelning på jaktkostnader (till exempel för jaktmarksarrenden, resor och utrustning) och nettojaktvärde (värdet av jakten utöver kostnaderna) har betydande förändringar skett. Förhållandet mellan dessa värdekomponenter jaktåret 2005/06 framgår av Tabell 1. För landets genomsnittsjägare upptogs de cirka 11 200 kronorna i totalt bruttojaktvärde till 64% av jaktkostnad och till 36% av nettojaktvärde. Motsvarande procenttal jaktåret 1986/87 var nästan de omvända – 42% i jaktkostnad och 58% i nettojaktvärde. Det har med andra ord blivit avsevärt dyrare att jaga. Att jaktkostnaden upptar, grovt

Rekreativvärdet en viktig del av jaktens värde.

räknat, två tredjedelar och nettojaktvärdet en tredjedel av bruttojaktvärdet gäller i alla landsdelar. Samtidigt är bruttojaktvärdet (liksom jaktkostnaden och nettojaktvärdet) för genomsnittsjägaren avsevärt högre i söder än i norr.

Rekreativvärdet högre än köttvärdet

Jaktvärdet kan även delas upp i köttvärde respektive rekreativvärde, en uppdelning som för genomsnittsjägaren framgår av Tabell 2. Av bruttojaktvärdet på cirka 11 200 kronor för landets genomsnittsjägare hän-

för sig 36% till köttvärde och 64% till rekreativvärde. Det kan jämföras med jaktåret 1986/87, då köttvärdet och rekreativvärdet uppgick till 33% respektive 67%. Här är det alltså en ganska obetydlig förändring som har skett under de två decennierna.

Den främsta förklaringen till att köttvärdets andel av jaktvärdet är betydligt högre i Södra Norrland än i andra landsdelar är att den mängd älgkött som genomsnittsjägaren fick var särskilt stor där. Södra Norrland är den enda landsdel där köttvärdet överstiger rekreativvärdet (52% respektive 48% av bruttojaktvärdet). Götaland framstår som motsatsen i detta avseende, där rekreativvärdet för genomsnittsjägaren var mycket högre än köttvärdet (70% respektive 30% av bruttojaktvärdet). I det stora hela kan sägas att för genomsnittsjägaren i den södra halvan av landet betyder jakten som rekreation mer än för genomsnittsjägaren i norr.

	Götaland	Svealand	Södra Norrland	Norra Norrland	Hela landet
Jaktkostnad	7 758 kr 63%	7 586 kr 67%	6 922 kr 65%	5 138 kr 61%	7 175 kr 64%
Nettojaktvärde	4 616 kr 37%	3 758 kr 33%	3 708 kr 35%	3 230 kr 39%	4 017 kr 36%
Bruttojaktvärde	12 374 kr 100%	11 344 kr 100%	10 630 kr 100%	8 368 kr 100%	11 192 kr 100%

Tabell 1. Bruttojaktvärdets fördelning på jaktkostnad och nettojaktvärde för genomsnittsjägaren 2005/06, i olika landsdelar och för hela landet. Medelvärden i kronor och procent.

Jaktens värdemässiga tyngdpunkt söderut

I Tabell 3 har bruttojaktvärde samt kött- och rekreationsvärde för genomsnittsjägaren räknats upp till totalbelopp med beaktande av antalet jägare. De stora skillnaderna mellan landsdelarna i antalet jägare får kraftigt genomslag på värdekomponenternas fördelning över landet. Götalands totala bruttojaktvärde (cirka 1,44 miljarder kronor) är ungefär fyra gånger så högt som Norra Norrlands (cirka 352 miljoner kronor), en följd inte bara av att bruttojaktvärdet per jägare är högre i den förra landsdelen än i den senare, utan främst av att antalet jägare är mycket större i söder än i norr (116 000 i Götaland och 42 000 i Norra Norrland). Särskilt när det gäller rekreationsvärdet sjunker totalbeloppen landsdel för landsdel från söder mot norr. Det stora antalet jägare i Götaland och deras i genomsnitt höga värdering av jakten som rekreation, gör att bara rekreationsvärdet i denna landsdel (cirka 1 miljard kronor) utgör nästan en tredjedel av det totala jaktvärdet i hela landet (cirka 3,13 miljarder kronor). Den svenska

	Götaland	Svealand	Södra Norrland	Norra Norrland	Hela landet
Köttvärde	3 726 kr 30%	3 640 kr 32%	5 508 kr 52%	3 762 kr 45%	3 996 kr 36%
Rekreativvärde	8 648 kr 70%	7 704 kr 68%	5 122 kr 48%	4 606 kr 55%	7 196 kr 64%
Bruttojaktvärde	12 374 kr 100%	11 344 kr 100%	10 630 kr 100%	8 368 kr 100%	11 192 kr 100%

Tabell 2. Bruttojaktvärdets fördelning på köttvärde och rekreationsvärde för genomsnittsjägaren 2005/06, i olika landsdelar och för hela landet. Medelvärden i kronor och procent.

	Götaland	Svealand	Södra Norrland	Norra Norrland	Hela landet
Köttvärde	432.2	302.1	214.8	158.0	1 118.9
Rekreativvärde	1 003.2	639.4	199.8	193.5	2 014.9
Bruttojaktvärde	1 435.4	941.5	414.6	351.5	3 133.8

Tabell 3. Det totala bruttojaktvärdet fördelat på köttvärde och rekreationsvärde 2005/06, i olika landsdelar och för hela landet. Miljoner kronor.

jaktens värdemässiga tyngdpunkt i absoluta termer ligger alltså avsevärt mer mot söder än mot norr. Samtidigt får man inte glömma bort att i norr är jakten värdefull för en betydligt större andel av befolkningen än vad fallet är i söder, eftersom andelen jägare av befolkningen är nästan tre gånger så stor i Norrland som i Götaland/Svealand (cirka 8 respektive 3% av den vuxna befolkningen).

gen än vad fallet är i söder, eftersom andelen jägare av befolkningen är nästan tre gånger så stor i Norrland som i Götaland/Svealand (cirka 8 respektive 3% av den vuxna befolkningen).

Älgen viktigast för jaktens värdering i Sverige.

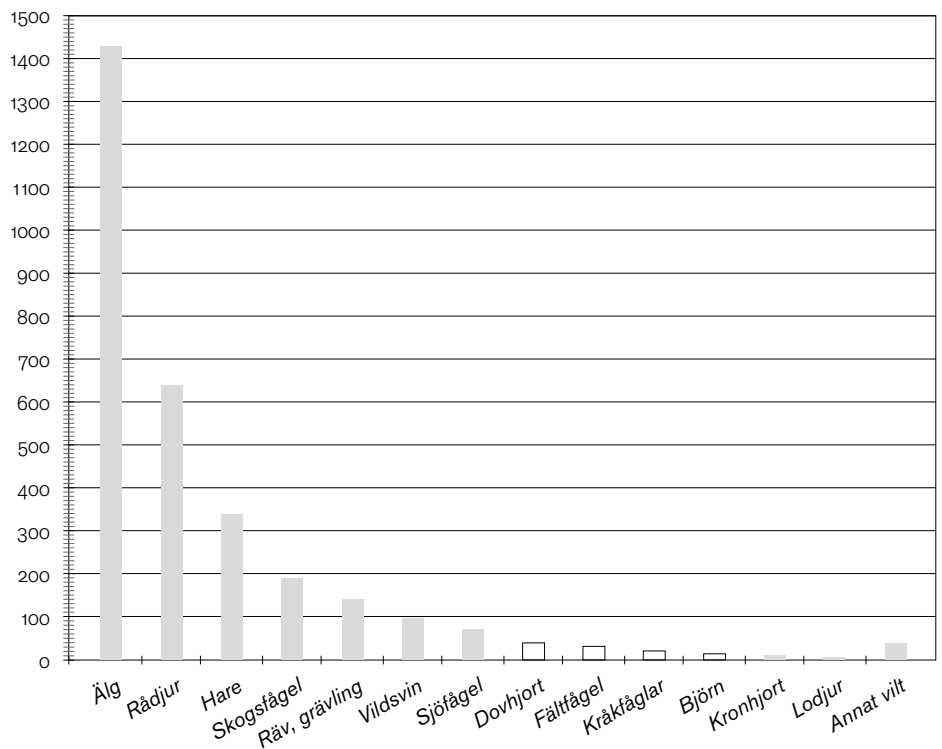

Vildsvinet andel av jaktvärdet ökar i södra Sverige.

Älgen fortfarande i topp

Av Figur 2 framgår hur det totala jaktvärdet av allt vilt i landet (alltså cirka 3,13 miljarder kronor) fördelar sig på olika viltslag. Älgen dominerar, följd av rådjur, hare och skogsfågel. Så såg ”fyra i topp” ut även jaktåret 1986/87. Men medan sjöfågel låg på femte plats 1986/87, är det nu räv/grävling som ligger på femte plats, och vildsvin på sjätte. Dessa senare viltslag har alltså avancerat i jaktvärde under de två decennierna. När det gäller vildsvin är detta givetvis ytterligare mycket mer påtagligt för Götalands del.

Om viltslagens totala jaktvärde enligt Figur 2 sätts i relation till antalet jakt dagar som ägnas åt dem (Figur 1), får man det genomsnittliga jaktvärdet per jakt dag, vilket för exempelvis älg respektive skogsfågel blir drygt 500 kronor, rådjur cirka 400 kronor, och hare respektive vildsvin drygt 300 kronor.

Figur 2. Det totala bruttojaktvärdet, fördelat på olika viltslag 2005/06. Miljoner kronor.

Till sist

Det är inte unikt för jakt att värdet av att nyttja en resurs är högre än den kostnad man betalar för nyttjandet, det vill säga att det finns ett mer eller mindre högt nettovärde. Liknande förhållande gäller för de flesta andra nyttigheter. Om priset på sådana nyttigheter som vi konsumerar inte gav utrymme för något nettovärde, så skulle vi i princip vara likgiltiga mellan att ha eller inte ha nyttigheterna, eftersom vi då inte skulle få något mervärde av att konsumera dem. Sjukvård är ett exempel på nyttighet där nettovärdet är stort. Möjligheten att bli frisk är vanligen mycket mer värd än den måttliga patientavgift man betalar vid sjukbesöket. Utbildning är ett liknande exempel. Att jägarna "får ut" mer av sin jakt än vad man betalar (att det finns ett nettojaktvärde) är alltså inte någon ekonomisk konstighet. Det utgör i sig inget hållbart argument för att priserna på exempelvis jaktarrenden skulle vara för låga, eller för höga. ■

INTERTEMPORALA JÄMFÖRELSE:

Jämförelser mellan skilda tidpunkter, med avseende på något. Detta "något" kan, exempelvis, vara människors preferenser och därtill kopplade värderingar när det gäller nyttigheter som inte är prissatta på marknader. I jämförelserna kan även ingå bakomliggande faktorer såsom demografiska förhållanden med mera, i syfte att ge förklaringar till preferensernas/värderingarnas stabilitet eller föränderlighet över tiden.

BETINGAD VÄRDERING:

Ekonomisk värderingsmetod, i den internationella litteraturen vanligen kallad "contingent valuation". Personer i en viss befolkningsgrupp ger utifrån sina preferenser och inkomstförhållanden uttryck för hur högt de värderar den icke-marknadsprissatta nyttigheten i förhållande till alla andra nyttigheter de konsumerar. Metoden tillhör så kallade direkta metoder, till skillnad från indirekta metoder där den icke-marknadsprissatta nyttigheten värderas via komplementära, marknadsprissatta nyttigheter.

SAMMANFATTANDE "NYCKELMENING":

Det svenska viltets totala jaktvärde, där både rekreation och kött ingår, är högre nu än för två decennier sedan. Likaså är det nu dyrare att jaga, samtidigt som det totala antalet jaktdagar har ökat och antalet jägare har minskat.

LÄSTIPS!

Mattsson L, Boman M & Ericsson G (2008). Jakten i Sverige – Ekonomiska värden och preferenser jaktåret 2005/06. Adaptiv Förvaltning av Vilt och Fisk, Forskningsrapport nr 1.

VILT OCH FISK FAKTA

är upphovsrättsligt skyddad.
Citera gärna, men uppge källan.

Upplaga: 1000 ex. detta nummer

ISSN: 1654-0115

Adaptiv förvaltning av vilt och fisk
Inst. Vilt, fisk och miljö, SLU
901 83 Umeå

Foto: Anders Esselin

Grafisk form: base media

Layout: Print & Media

Tryck: Taberg Media Group

VI TACKAR...

... Kjell Danell för värdefulla synpunkter. Svenska Jägareförbundet har finansierat genomförandet av den brevundersökning som ligger till grund för resultatet. Tack till Tamisha Kindberg, Jenny Landin, Ellen Nordén och Cajsa Åkesson för hjälp med undersökningens praktiska genomförande. Ett stort tack till alla de jaktkortslösare som tog sig tid att besvara frågeformuläret.

viltchfisk@slu.se www.viltchfisk.se